

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І КРЕДИТУ

ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Виконав:

студент 4 курсу групи 472-1
денної форми навчання
спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»

Тимчук Назарій Сергійович _____

Керівник:

асистент кафедри фінансів і кредиту,
к.е.н.

Легкоступ Ігор Іванович _____

*До захисту допущено на засіданні кафедри
протокол № 13 від 8 червня 2026 р.*

*Завідувач кафедри фінансів і кредиту
доц. Харабара В.М.*

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА	6
1.1. Економічна сутність малого бізнесу та його значення для розвитку економіки країни	6
1.2. Основні види та форми державної фінансової підтримки малого підприємництва в Україні	11
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ ЗА 2023 – 2025 РОКИ	19
2.1. Аналіз впливу програм державної фінансової підтримки на розвиток малого підприємництва в Україні у 2023 – 2025 роках	19
2.2. Оцінка результативності державної програми фінансової підтримки малого підприємництва в Україні «Доступні кредити 5-7-9 %» за 2023-2025 роки	29
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	34
3.1. Закордонний досвід фінансової підтримки державою малого бізнесу ...	34
3.2. Проблеми та напрями покращення державної фінансової підтримки малого бізнесу в Україні в сучасний період	37
ВИСНОВКИ	44
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	49

ВСТУП

Актуальність теми. Малий бізнес є важливою складовою ринкової економіки, оскільки сприяє створенню нових робочих місць, розвитку конкуренції, насиченню ринку товарами та послугами, формуванню середнього класу та збільшенню надходжень до бюджетів усіх рівнів. У сучасних умовах розвитку економіки України, що характеризуються наслідками повномасштабної війни, нестабільністю зовнішнього середовища, дефіцитом фінансових ресурсів та необхідністю післявоєнного відновлення, роль малого підприємництва суттєво зростає.

Ефективне функціонування малого бізнесу значною мірою залежить від державної підтримки, насамперед фінансової. У зв'язку з обмеженим доступом малих підприємств до кредитних ресурсів, недостатністю власного капіталу та високими ризиками ведення господарської діяльності особливого значення набувають державні програми фінансової підтримки, серед яких пільгове кредитування, грантове фінансування, компенсація відсоткових ставок, державні гарантії та інші інструменти стимулювання підприємницької діяльності.

Протягом останніх років в Україні реалізується низка програм підтримки малого бізнесу, зокрема програма «Доступні кредити 5–7–9 %», грантові програми в межах урядового проєкту «єРобота», механізми державних гарантій та інші заходи підтримки суб'єктів господарювання. Водночас існують проблеми щодо доступності фінансових ресурсів, ефективності використання бюджетних коштів, охоплення програмами різних категорій підприємців та оцінки результативності державної підтримки. Це обумовлює необхідність дослідження державної фінансової підтримки як інструменту розвитку малого підприємництва в Україні та визначення шляхів підвищення її ефективності.

Метою дипломної роботи є дослідження теоретичних засад, сучасного стану та ефективності державної фінансової підтримки малого підприємництва в Україні, а також розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів її реалізації.

Для досягнення поставленої мети передбачено вирішення таких завдань:

- дослідити економічну сутність малого бізнесу та його значення у розвитку економіки країни;
- розглянути основні види та форми державної фінансової підтримки малого підприємництва в Україні;
- зробити аналіз впливу програм державної фінансової підтримки на розвиток малого підприємництва в Україні у 2023 – 2025 роках;
- оцінити результативність державної програми фінансової підтримки малого підприємництва в Україні «Доступні кредити 5-7-9 %» за 2023-2025 роки;
- дослідити закордонний досвід фінансової підтримки державою малого бізнесу;
- визначити основні проблеми та напрями покращення державної фінансової підтримки малого бізнесу в Україні в сучасний період.

Об'єктом дослідження є процес державної фінансової підтримки малого підприємництва в Україні.

Предметом дослідження є сукупність економічних відносин, що виникають у процесі формування та реалізації механізмів державної фінансової підтримки суб'єктів малого підприємництва.

Методи дослідження. У процесі виконання дипломної роботи використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження. Зокрема, методи аналізу та синтезу застосовано для дослідження теоретичних засад державної фінансової підтримки малого бізнесу; системний підхід – для вивчення взаємозв'язків між інструментами державної підтримки та розвитком підприємництва; статистичний метод – для аналізу динаміки

показників діяльності малого бізнесу та результатів реалізації державних програм підтримки; графічний та табличний методи – для наочного відображення результатів дослідження; метод узагальнення – для формулювання висновків і практичних рекомендацій.

Інформаційну базу дослідження становлять законодавчі та нормативно-правові акти України, матеріали Міністерства фінансів України, Державної служби статистики України, наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених, монографії, статті у фахових виданнях, аналітичні матеріали, а також інформаційні ресурси органів державної влади щодо реалізації програм фінансової підтримки малого підприємництва.

Структура кваліфікаційної роботи наступна: вступ до роботи, три розділи з двома підрозділами кожний, висновки, список використаних джерел. Обсяг кваліфікаційної роботи – 54 сторінки, у т.ч. – 8 таблиць, - 5 малюнків.

1 РОЗДІЛ

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

1.1. Економічна сутність малого бізнесу та його значення для розвитку економіки країни

Основи, принципи й правила підприємницької діяльності в Україні встановлює та законодавчо регулює Господарський кодекс України. Згідно його положень, підприємництво - це «самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку» [6].

Малий бізнес - самостійна, систематична, ініціативна господарська діяльність малих підприємств і підприємців - фізичних осіб (ФОП), яка провадиться на власний ризик та з метою отримання прибутку. Тобто, це будь-яка діяльність суб'єктів господарювання, які підпадають під критерії малого підприємництва, у сфері виробництва, торгівлі, фінансів, страхування тощо, що спрямована для реалізації власної економічної зацікавленості.

Малий бізнес є важливою складовою ринкової економіки, оскільки забезпечує розвиток конкуренції, створення нових робочих місць, формування середнього класу та стимулювання інноваційної діяльності. У сучасних умовах господарювання малі підприємства відіграють важливу роль у структурній перебудові економіки, сприяють підвищенню гнучкості виробництва та адаптації національної економіки до змін зовнішнього середовища [4, с. 57].

У науковій літературі малий бізнес розглядається як сукупність самостійних суб'єктів господарювання, які здійснюють підприємницьку діяльність у невеликих масштабах та відповідають встановленим

законодавством критеріям щодо чисельності працівників, обсягів доходу або вартості активів.

В Україні поняття малого підприємництва визначається Господарським кодексом України [6] та Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». До суб'єктів малого підприємництва належать фізичні особи-підприємці та юридичні особи, показники яких відповідають установленим критеріям. Зокрема, малими вважаються підприємства, середня кількість працівників яких не перевищує 50 осіб, а річний дохід не перевищує еквівалент 10 млн. євро. До категорії мікропідприємств належать суб'єкти господарювання із чисельністю працівників до 10 осіб та доходом до 2 млн. євро [6].

У країнах Європейського Союзу використовується єдина класифікація малих і середніх підприємств (SMEs), затверджена Європейською Комісією. Відповідно до неї, мікропідприємства повинні мати менше 10 працівників і річний оборот до 2 млн. євро, малі підприємства – повинні мати до 50 працівників і оборот - менше 10 млн. євро, а середні – менше 250 працівників і оборот до 50 млн. євро. Критерії віднесення підприємств до категорії малих в Україні та ЄС наведено у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Критерії віднесення підприємств до категорії малих в Україні та ЄС

№ п/п	Показник	Україна	ЄС
1	2	3	4
1.	Кількість працівників (мале підприємство)	До 50 осіб	До 50 осіб
2.	Річний дохід	До 10 млн. євро	До 10 млн. євро
3.	Кількість працівників (мікро підприємство)	До 10 осіб	До 10 осіб
4.	Річний дохід мікропідприємства	До 2 млн. євро	До 2 млн. євро

Джерело: складено автором на основі [33].

Як свідчать дані таблиці 1.1, українська система класифікації суб'єктів малого підприємництва значною мірою гармонізована із стандартами Європейського Союзу, що є важливим кроком на шляху інтеграції України до європейського економічного простору.

Переважає більшість підприємств малого бізнесу належать до мікропідприємств (97 %), про що свідчать дані рис. 1.1.

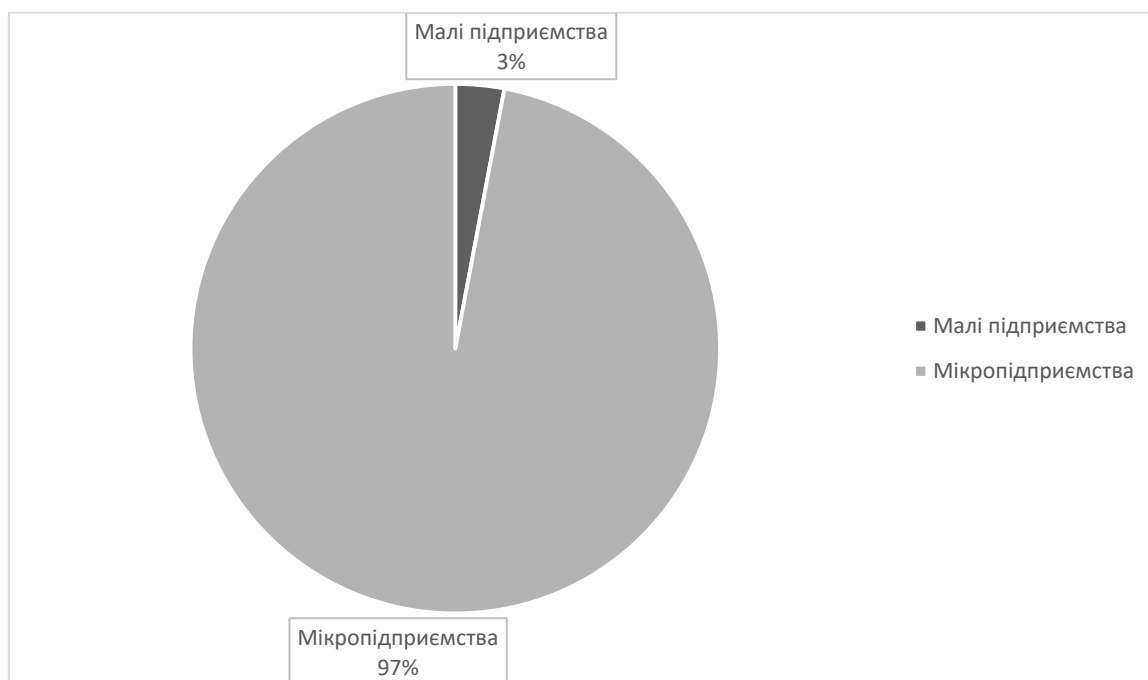

Рис. 1.1. Структура підприємств малого бізнесу України у 2025 році [10]

Малий бізнес є дуже важливим для економіки будь-якої країни по кількох причинах. Економічне значення малого бізнесу проявляється через виконання низки важливих функцій. Насамперед малі підприємства забезпечують зайнятість населення та сприяють зниженню рівня безробіття. Завдяки невеликим масштабам діяльності вони здатні швидко реагувати на зміни ринкової кон'юнктури, освоювати нові види продукції та послуг, а також задовольняти локальні потреби споживачів. Крім того, малі підприємства сприяють розвитку конкуренції, що позитивно впливає на якість продукції та рівень цін на ринку.

Роль та значення малого бізнесу для економіки країни проявляється у таких функціях (рис. 1.1).

1) малий бізнес відіграє визначну роль в утворенні конкурентного середовища. Як відомо, конкуренція є основою ринкової економіки, вона позитивно впливає на якість продукції та надання послуг, створює умови для оптимізації руху капіталу та ресурсів. За своєю специфікою, малий бізнес важко піддається монополізації, а з іншого, успішно може конкурувати із великими корпораціями, не даючи їм монополізувати

2) малий бізнес найбільш оперативно реагує на зміну ринкової кон'юнктури, він найбільш чутливий до відповідних змін потреб споживачів

3) малий бізнес є провідником науково-технічного прогресу у суспільстві, оскільки постійно потребує оновлення свого науково-технологічного потенціалу. Значну активність в області введення інновацій проявляють венчурні фірми, які достатньо успішно конкурують із великими підприємствами, тим самим прискорюючи темпи впровадження науково-технічних нововведень. Наприклад, у США на малий та середній бізнес припадає біля 60 % наукових розробок

4) малий бізнес відіграє визначальну роль на ринку праці, утворюючи нові робочі місця та забезпечуючи роботою більшість населення багатьох країн. У розвинених країнах у малому підприємництві зайнято більше половини населення та припадає до 80 % створених робочих місць

5) малий бізнес є основою утворення середнього класу у суспільстві, отже воно пом'якшує соціальну напругу у суспільстві та демократизує соціальні відносини

Рис. 1.2. Значення та роль малого бізнесу [складено на основі [15, с.93]

Значення малого підприємництва проявляється через виконання декількох важливих функцій. По-перше, малі підприємства забезпечують зайнятість для населення та сприяють зниженню рівня безробіття. Через невеликі масштаби діяльності вони можуть швидко реагувати на зміни ринкової кон'юнктури, виробляти нові види продукції і послуг, а також задовольнити майже любі потреби споживачів. Окрім цього, малий бізнес сприяє розвитку конкуренції на ринку, що сприятливо впливає на якість продукції й рівень цін на ринку.

У країнах Європейського Союзу малий та середній бізнес становить близько 99 % усіх підприємств. На підприємствах цього сектору працює приблизно дві третини зайнятих у приватному секторі економіки. Саме малий бізнес є основою економічного розвитку більшості європейських країн та важливим джерелом інновацій і підприємницької активності.

У США малий бізнес також відіграє визначальну роль у національній економіці. За різними оцінками, на його частку припадає понад 40 % валового внутрішнього продукту країни та майже половина зайнятого населення. Аналогічна ситуація спостерігається у Канаді, Японії, Великій Британії та інших розвинених державах, де сектор малого бізнесу є основою економічного зростання та розвитку інновацій [20].

В Україні значення малого бізнесу особливо зросло в умовах економічних криз та воєнного стану. Саме малі підприємства забезпечують гнучкість економіки, швидке відновлення ділової активності та створення нових робочих місць. За даними Міністерства економіки України, малі та середні підприємства формують понад 60 % валової доданої вартості вітчизняної економіки та забезпечують близько 80 % робочих місць у бізнес-секторі країни [10]. Водночас, переважна більшість суб'єктів господарювання України належить саме до категорії мікро- та малих підприємств.

Після початку повномасштабної війни сектор малого бізнесу зіткнувся зі значними труднощами: руйнуванням виробничих потужностей, скороченням попиту, міграцією населення та нестачею трудових ресурсів.

Незважаючи на це, малі підприємства продовжують залишатися одним із ключових чинників економічної стійкості держави. Для підтримки їх діяльності урядом України впроваджуються програми пільгового кредитування, грантової підтримки та релокації бізнесу.

Таким чином, малий бізнес є важливим елементом національної економіки як в Україні, так і в розвинених країнах світу. Його значення полягає у створенні робочих місць, формуванні конкурентного середовища, забезпеченні економічної гнучкості та стимулюванні інноваційного розвитку. Досвід країн Європейського Союзу свідчить, що ефективна державна підтримка малого підприємництва сприяє зростанню валового внутрішнього продукту, підвищенню зайнятості населення та зміцненню фінансової стійкості держави.

1.2. Основні види та форми державної фінансової підтримки малого підприємництва в Україні

Згідно з положеннями Господарського кодексу України, держава зобов'язана сприяти розвитку малого підприємництва та формувати належні умови для його функціонування і підтримки [6]. Таким чином, на законодавчому рівні закріплено обов'язок органів державної влади забезпечувати всебічне сприяння розвитку сектору малого підприємництва, зокрема через реалізацію ефективної фінансово-кредитної політики.

Важливим етапом удосконалення державної політики у сфері підтримки підприємництва стало прийняття у 2012 році Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» [36]. Цей нормативно-правовий акт визначив правові та економічні засади формування і реалізації державної політики щодо розвитку малого та середнього бізнесу.

Відповідно до зазначеного закону, основними цілями державної політики у сфері розвитку малого та середнього підприємництва є:

- створення сприятливого середовища для розвитку малого та середнього бізнесу;
- підтримка діяльності суб'єктів малого і середнього підприємництва з метою формування ефективного конкурентного середовища та підвищення конкурентоспроможності вітчизняного бізнесу;
- стимулювання інвестиційної та інноваційної активності підприємців;
- сприяння просуванню продукції, робіт, послуг і результатів інтелектуальної діяльності суб'єктів підприємництва на внутрішньому та міжнародному ринках;
- підвищення рівня зайнятості населення шляхом підтримки підприємницької ініціативи громадян [36].

Особливого значення набувають напрями державної політики у сфері підтримки малого та середнього підприємництва, серед яких можна виокремити:

- удосконалення та спрощення процедур податкового обліку;
- застосування спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності для суб'єктів малого бізнесу відповідно до вимог податкового законодавства;
- залучення підприємств малого бізнесу до реалізації науково-технічних, соціальних та економічних програм, а також забезпечення участі у виконанні державних і регіональних замовлень;
- надання фінансової підтримки через державні програми кредитування, механізми гарантування кредитів та компенсацію частини відсоткових ставок;
- розвиток інституційної інфраструктури підтримки підприємництва;
- забезпечення захисту прав суб'єктів господарювання під час здійснення державного контролю та нагляду;
- спрощення дозвільних процедур і скорочення термінів їх проходження;

- організацію професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників малого і середнього бізнесу;
- стимулювання впровадження сучасних технологій та інноваційних рішень у виробничу діяльність підприємств [36].

Важливим напрямом державної політики є розвиток інфраструктури підтримки малого та середнього підприємництва. До її складових належать бізнес-центри, бізнес-інкубатори, інноваційні бізнес-інкубатори, науково-технологічні центри, центри трансферу технологій, фонди підтримки підприємництва, лізингові компанії, консультативні установи та інші організації, діяльність яких спрямована на сприяння розвитку малого і середнього бізнесу [37].

Підтримка та розвиток таких інституцій здійснюються через реалізацію державних, регіональних і місцевих програм розвитку підприємництва.

Відповідно до Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» [36], державна підтримка суб'єктів господарювання реалізується за такими напрямками:

- а) фінансова підтримка;
- б) інформаційне забезпечення;
- в) консультаційна допомога;
- г) підтримка у сферах інноваційної діяльності, науки та промислового виробництва;
- д) сприяння розвитку експортної діяльності;
- е) підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації управлінського персоналу і підприємців.

Серед зазначених напрямів ключове місце займає фінансова підтримка, яка забезпечується за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів.

До основних форм державної фінансової підтримки малого та середнього підприємництва належать:

- компенсація частини відсоткових ставок за кредитами, залученими для реалізації підприємницьких проєктів;

- часткове відшкодування лізингових і факторингових платежів, а також витрат на користування гарантіями;
- надання державних гарантій та поручительств за кредитними зобов'язаннями суб'єктів малого і середнього бізнесу;
- кредитування, включаючи мікрокредитування, для започаткування та ведення підприємницької діяльності;
- надання позикових коштів для придбання та впровадження інноваційних технологій;
- компенсація витрат, пов'язаних із розвитком кооперації між малими, середніми та великими підприємствами;
- фінансування заходів із впровадження енергоефективних та екологічно безпечних технологій;
- інші форми фінансової підтримки, що не суперечать чинному законодавству України [37].

Зазначені механізми державної підтримки спрямовані на підвищення фінансової стійкості суб'єктів малого і середнього підприємництва, стимулювання їх інвестиційної активності та забезпечення сталого економічного розвитку країни.

Поряд із бюджетними ресурсами важливим джерелом фінансової підтримки малого підприємництва в Україні є кошти спеціалізованих фондів підтримки підприємництва. Відповідно до законодавства «фонди підтримки підприємництва - неприбуткові організації, основними функціями яких є сприяння реалізації державної політики у сфері розвитку малого і середнього підприємництва шляхом залучення та ефективного використання фінансових ресурсів, фінансування цільових програм та проектів» [1].

Формування фінансових ресурсів загальнодержавних, регіональних і місцевих фондів підтримки підприємництва здійснюється за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, а також добровільних внесків фізичних і юридичних осіб, включаючи іноземних інвесторів та організації.

Державна фінансова підтримка суб'єктів малого та середнього підприємництва реалізується за двома основними напрямками:

1. Пряма фінансова підтримка, яка передбачає безпосереднє надання фінансових ресурсів підприємствам за рахунок бюджетних коштів або коштів спеціальних фондів підтримки підприємництва (гранти, дотації);

2. Непряма фінансова підтримка, що полягає у створенні державою сприятливих умов для покращення фінансово-господарської діяльності суб'єктів малого та середнього бізнесу через використання різноманітних економічних та фінансових інструментів.

Кожен із зазначених напрямів має свої особливості, переваги та обмеження. Зокрема, пряма фінансова підтримка є ефективним механізмом забезпечення підприємств необхідними коштами для поповнення основного та оборотного капіталу, що дозволяє оперативно вирішувати фінансові проблеми та реалізовувати інвестиційні проекти. Водночас її можливості суттєво обмежуються через дефіцитність бюджетних ресурсів та обмеженість державного фінансування.

У випадку непрямої фінансової підтримки держава не виступає безпосереднім джерелом фінансування, а виконує функцію посередника між суб'єктами малого підприємництва та потенційними фінансовими донорами. Такий підхід сприяє розширенню доступу підприємств до кредитних ресурсів, інвестицій та інших джерел фінансування, які без державної підтримки були б менш доступними для малого бізнесу.

Кожен із напрямів державної фінансової підтримки реалізується через систему відповідних заходів та інструментів, за допомогою яких здійснюється державна політика щодо стимулювання розвитку малого підприємництва. Основні напрями та механізми реалізації такої політики наведено на рис. 1.2.

Рис. 1.2. Основні форми та напрями фінансової підтримки від держави малого бізнесу [32, с. 265]

Державна підтримка малого підприємництва за рахунок бюджетних коштів може реалізовуватися через різноманітні фінансові механізми, серед яких бюджетне кредитування, розміщення державного замовлення, надання дотацій і субсидій, а також здійснення внесків до статутного капіталу підприємств та інші форми фінансового сприяння.

Одним із найбільш ефективних напрямів державної фінансової підтримки є пільгове кредитування та компенсація частини відсоткових ставок за кредитами. У цьому випадку держава виконує роль посередника між банківськими установами та суб'єктами підприємництва, забезпечуючи здешевлення кредитних ресурсів. Завдяки такому механізму підприємства

отримують можливість залучати фінансування на більш вигідних умовах, ніж це було б можливим без державного втручання.

Важливим інструментом стимулювання розвитку малого бізнесу також є застосування пільгових режимів оподаткування. Спрощення процедур податкового обліку та скорочення податкового навантаження сприяють покращенню фінансового стану малих підприємств і створюють сприятливі умови для їхнього розвитку. Ефективність такого підходу підтверджується практикою багатьох країн світу.

У сучасних умовах особливого значення набувають непрямі форми державної фінансової підтримки малого підприємництва. Одним із ключових напрямів є сприяння формуванню та розвитку ефективної інфраструктури фінансово-кредитних установ. Наявність розвиненої фінансової інфраструктури створює необхідні передумови для ведення підприємницької діяльності на засадах ринкової відкритості, добросовісної конкуренції, оперативного обміну інформацією, функціонування єдиного правового простору, належного захисту прав інвесторів та стабільної роботи фінансово-кредитних інститутів.

У випадках, коли суб'єкти малого підприємництва не мають достатнього обсягу заставного майна для отримання банківських кредитів, держава може брати на себе функції гаранта за кредитними зобов'язаннями або сприяти створенню спеціалізованих гарантійних фондів, діяльність яких спрямована на розширення доступу малого бізнесу до фінансових ресурсів. Такий підхід дозволяє зменшити кредитні ризики для банківських установ та підвищити можливості підприємців щодо залучення необхідного фінансування для розвитку своєї діяльності.

Отже, малий бізнес - самостійна, систематична, ініціативна господарська діяльність малих підприємств і підприємців - фізичних осіб (ФОП), яка провадиться на власний ризик та з метою отримання прибутку. Малий бізнес є важливою складовою ринкової економіки, оскільки

забезпечує розвиток конкуренції, створення нових робочих місць, формування середнього класу та стимулювання інноваційної діяльності.

В Україні значення малого бізнесу особливо зросло в умовах економічних криз та воєнного стану. Саме малі підприємства забезпечують гнучкість економіки, швидке відновлення ділової активності та створення нових робочих місць. За даними Міністерства економіки України, малі та середні підприємства формують понад 60 % валової доданої вартості вітчизняної економіки та забезпечують близько 80 % робочих місць у бізнес-секторі країни. Переважна більшість суб'єктів господарювання України (99 %) належить саме до категорії мікро- та малих підприємств.

Державна фінансова підтримка суб'єктів малого та середнього підприємництва реалізується за двома основними напрямками:

1. Пряма фінансова підтримка, яка передбачає безпосереднє надання фінансових ресурсів підприємствам за рахунок бюджетних коштів або коштів спеціальних фондів підтримки підприємництва (гранти, дотації, пільгове кредитування та компенсація процентних ставок за позиками).

2. Непряма фінансова підтримка, що полягає у створенні державою сприятливих умов для покращення фінансово-господарської діяльності суб'єктів малого та середнього бізнесу через використання різноманітних економічних та фінансових інструментів (пільги в оподаткуванні, сприяння доступу до кредитних ресурсів та альтернативних джерел фінансування, сприяння розвитку гарантійних фондів кредитування підприємств).

2 РОЗДІЛ

АНАЛІЗ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ ЗА 2023 – 2025 РОКИ

2.1. Аналіз впливу програм державної фінансової підтримки на розвиток малого підприємництва в Україні у 2023 – 2025 роках

Мале підприємництво відіграє важливу роль у забезпеченні економічного розвитку держави, формуванні конкурентного середовища, створенні робочих місць та наповненні бюджетів усіх рівнів. В умовах воєнного стану державна підтримка малого бізнесу стала одним із ключових інструментів збереження економічної активності. У 2023–2025 роках уряд України реалізував низку фінансових програм, спрямованих на забезпечення доступу підприємців до кредитних ресурсів, грантового фінансування та інвестиційних можливостей.

Розглянемо комплекс державних програм підтримки малого підприємництва, що реалізовувалися в Україні протягом 2023–2025 років. Основними з них були:

- державна програма «Доступні кредити 5–7–9%»;
- грантова програма «Власна справа» в межах проєкту «єРобота»;
- гранти для переробних підприємств;
- гранти для ветеранів та членів їхніх сімей;
- програми підтримки релокації підприємств;
- програми часткової компенсації вартості української техніки та обладнання;
- міжнародні програми підтримки бізнесу, що реалізовувалися за участю держави [33].

Аналіз динаміки обсягів фінансування державних програм підтримки малого підприємництва в Україні за 2023 - 2025 роки представлені у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Аналіз динаміки обсягів фінансування державних програм підтримки малого підприємництва в Україні за 2023 - 2025 роки

№ п/п	Назва програми	2023 рік, млрд. грн.	2024 рік, млрд. грн.	2025 рік, млрд. грн.	Разом за 2023- 2025 роки, млрд. грн.	Темп приросту за 3 роки, %
1	2	3	4	5	6	7
1.	Доступні кредити 5-7-9 %	67,4	72,5	93,9	233,8	39,3
2.	Гранти «Власна справа»	2,5	3,2	4,1	9,8	64,0
3.	Гранти для переробних підприємств	1,4	2,1	3,0	6,5	114,3
4.	Гранти для ветеранів	0,6	1,1	1,7	3,4	183,3
5.	Інші програми державної підтримки	1,8	2,3	2,8	6,9	55,5
	Разом	73,7	81,2	105,5	260,4	43,1

Джерело: складено автором на основі [27, 9, 17].

Як видно із інформації, найбільшою програмою, за котрою надавалась державна фінансова підтримка була програма підтримки дешевих кредитів 5-7-9 %.

Протягом досліджуваного періоду обсяг державної підтримки малого бізнесу зріс на 43,1 %, що свідчить про посилення уваги держави до розвитку

підприємництва в умовах війни. Найбільший ріст фінансування показала програма «Гранти для ветеранів», фінансування за якою зросло на 183,3 %.

Розглянемо тепер структуру фінансування за програмами підтримки малого підприємництва в Україні за 2023 - 2025 роки на малюнку 2.1. Як ми можемо побачити із малюнку 2.1, на програму державної підтримки дешевих кредитів для бізнесу 5-7-9 % було витрачено 90 % бюджетних коштів, а на інші програми грантової підтримки – решта 10 % бюджетних коштів.

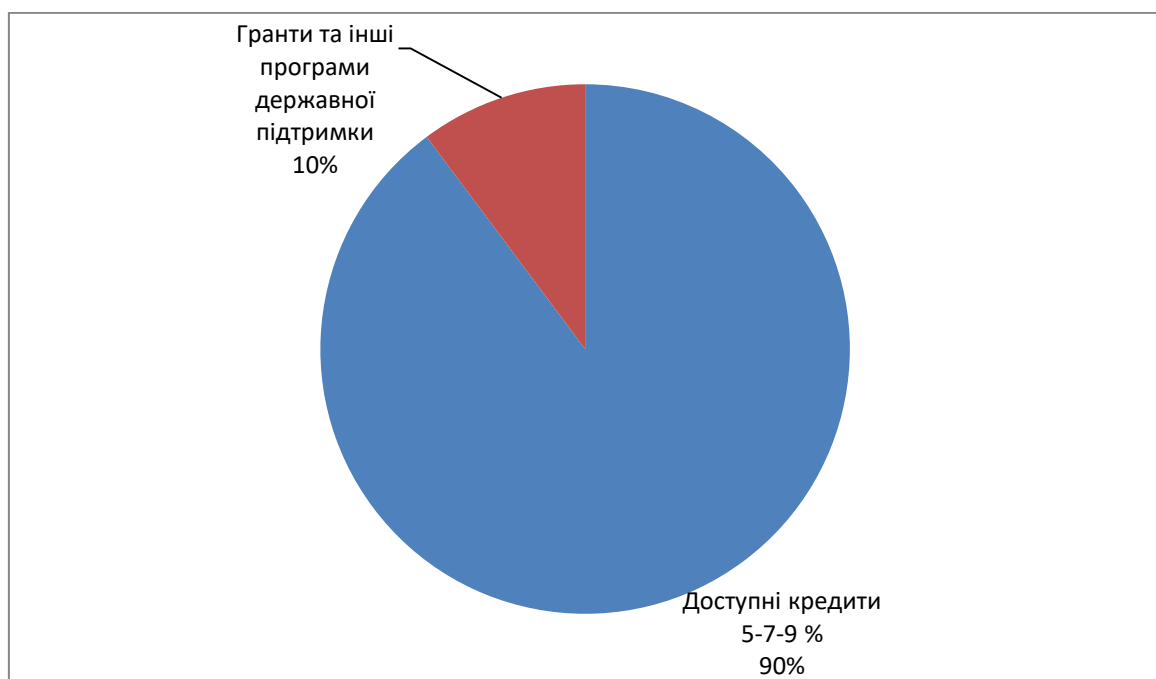

Рис. 2.1. Структура фінансування за програмами державної підтримки малого підприємництва в Україні за 2023 - 2025 роки [27, 9, 17]

За три роки понад 140 тис. суб'єктів малого підприємництва отримали фінансову підтримку від держави. Найбільшу частку отримувачів становили учасники програми «Доступні кредити 5–7–9%».

Найбільшим фінансовим інструментом підтримки малого бізнесу залишалася програма «Доступні кредити 5–7–9%». У 2025 році підприємці отримали понад 30 тис. кредитів на суму майже 94 млрд. грн, що на 39 % більше порівняно з 2023 роком.

В умовах війни програма забезпечила підприємствам доступ до фінансових ресурсів для підтримки виробництва, інвестиційної діяльності та поповнення оборотного капіталу.

Особливого значення набула програма «Власна справа», яка дозволяє підприємцям отримати мікрогранти на відкриття або розширення бізнесу. Грантові кошти спрямовувалися на придбання обладнання, модернізацію виробництва та створення нових робочих місць.

Таблиця 2.2

Результати реалізації грантових програм підтримки малого підприємництва в Україні за 2023 – 2024 роки

№ п/п	Показник	2023	2024	2025	Разом за 2023-2025 роки
1	2	3	4	5	6
1.	Надано грантів, од.	10700	13580	16720	41000
2.	Загальна сума грантів, млрд. грн.	4,5	6,4	8,8	19,7
3.	Створено нових підприємств, од.	7200	9100	11300	27600
4.	Розширено діючих підприємств, од.	3500	4480	5420	13400

Джерело: створено та розраховано за [27, 9, 16].

За результатами аналізу видно, що за період 2023 – 2025 років малим підприємствам та підприємцям було надано 41 тис. грантів на загальну суму 19,7 млрд. грн. Завдяки програмам грантової підтримки було створено 27,6 тис. нових малих підприємств та ФОП та розширено 13,4 тис. діючих підприємств та підприємців. Отже, грантові програми в Україні під час війни стали важливим інструментом, який дозволив створити нові підприємства та робочі місця та зберегти старі.

Програми грантової підтримки сприяли розвитку підприємницької ініціативи населення, особливо у сфері виробництва, торгівлі та послуг.

Одним із ключових показників результативності державної підтримки є створення нових робочих місць. У таблиці 2.3 проаналізуємо, як вплинули програми державної фінансової підтримки малого бізнесу на зайнятість населення, а саме, скільки було створено нових робочих місць та збережено старих.

Таблиця 2.3

Вплив державних програм фінансової підтримки
малого підприємництва в Україні за 2023 - 2025 роки
на зайнятість населення, тис. од.

№ п/п	Показник	2023	2024	2025	Разом за 2023-2025 роки
1	2	3	4	5	6
1.	Новостворені робочі місця	42,0	58,0	76,0	176,0
2.	Збережені робочі місця	175,0	214,0	253,0	642,0
	Разом	217,0	272,0	329,0	818,0

Джерело: створено та розраховано автором за [27, 9, 17].

Таким чином, за три роки завдяки програмам державної фінансової підтримки малого підприємництва в Україні підтримки було створено близько 176 тис. нових робочих місць та збережено понад 640 тис. існуючих робочих місць. Найбільше було створено нових робочих місць у 2025 році – 76 тис. грн., що було на 80 % більше, ніж у 2023 році.

Фінансова підтримка малого бізнесу має значний мультиплікативний ефект, оскільки залучені кошти сприяють збільшенню обсягів виробництва, реалізації продукції, податкових надходжень та інвестиційної активності. Щоб розрахувати мультиплікативний ефект від грантової підтримки малого

бізнесу, розрахуємо мультиплікатор грантової підтримки шляхом ділення новоствореної доданої вартості на загальний обсяг державної підтримки (табл.. 2.4).

Таблиця 2.4

Оцінка загального економічного ефекту державних програм підтримки
малого бізнесу в Україні за 2023 – 2025 роки

№ п/п	Показник	2023, млрд. грн.	2024, млрд. грн.	2025, млрд. грн.	Разом за 2023- 2025 роки, млрд. грн.	Темп приросту за 3 роки, %
1	2	3	4	5	6	7
1.	Загальний обсяг державної підтримки	73,7	81,2	105,5	260,4	43,1
2.	Новостворена додана вартість	124,0	143,0	181,0	448,0	46,0
3.	Додаткові податкові надходження	23,0	27,0	35,0	85,0	52,1
4.	Експортна виручка підприємств	31,0	37,0	48,0	116,0	54,8
5.	Мультиплікатор грантової підтримки, 2/1	1,7	1,8	1,7	1,7	-

Джерело: розраховано автором на основі [16].

Отже, за нашими розрахунками, кожна гривня державної фінансової підтримки малого бізнесу генерувала від 1,7 до 1,8 грн. додаткової валової доданої вартості в економіці, що свідчить про високу ефективність програм державної підтримки малого підприємництва.

Загалом, державна фінансова підтримка малого підприємництва за три роки дала наступні результати:

- була створена нова додана вартість на суму 448 млрд. грн.;
- додаткові податкові надходження становили 85,0 млрд. грн.;
- додаткова експортна виручка малого та середнього бізнесу склала 116,0 млрд. грн.

В цілому за три роки загальний обсяг державної фінансової підтримки зріс на 43,1 %, новостворена додана вартість зросла на 46,0 %, додаткові податкові надходження зросли на 52,1 %, а експортна виручка підприємств зросла на 54,8 %.

Проведений аналіз показав, що у 2023–2025 роках державні програми фінансової підтримки стали важливим інструментом розвитку малого підприємництва в Україні. Загальний обсяг підтримки склав 260,4 млрд. грн., а кількість підприємств, які скористалися різними інструментами допомоги, перевищила 140 тис. суб'єктів господарювання. Найбільший вплив мала програма «Доступні кредити 5–7–9%», на яку припадало 90 % усіх обсягів державного фінансування.

Результати дослідження свідчать, що державна підтримка забезпечила:

- створення близько 176 тис. нових робочих місць;
- збереження понад 640 тис. робочих місць;
- залучення понад 260 млрд. грн. фінансових ресурсів у сектор малого бізнесу;
- зростання виробництва та інвестиційної активності;
- суттєве збільшення податкових надходжень і валової доданої вартості.

Отже, державні програми фінансової підтримки малого підприємництва у 2023–2025 роках довели свою ефективність та стали одним із ключових чинників збереження економічної стійкості України в умовах воєнного стану. Водночас подальше вдосконалення цих програм повинно бути спрямоване на розширення доступу до фінансування, спрощення

процедур отримання підтримки та підвищення адресності використання бюджетних коштів.

2.2. Оцінка результативності державної програми фінансової підтримки малого підприємництва в Україні «Доступні кредити 5-7-9 %» за 2023-2025 роки

Державна програма «Доступні кредити 5-7-9%» започаткована у 2020 році відповідно до постанови Кабінету Міністрів України № 28 [22,23]. Вона спрямована на спрощення доступу мікро-, малого та середнього підприємництва (ММСП) до банківського кредитування шляхом компенсації відсоткової ставки за рахунок державного бюджету. Програма є ключовим інструментом політики «Зроблено в Україні» та підтримує інвестиційну активність бізнесу, особливо в умовах воєнного стану.

Перерахуємо основні умови програми:

- Ставки для позичальника: 5%, 7% або 9% річних залежно від розміру бізнесу (виручки), кількості створених робочих місць та напрямку кредитування (інвестиційні цілі дозволяють нижчі ставки).

- Максимальні суми: до 60 млн. грн. (загалом для ММСП), до 90 млн. грн. для аграріїв, до 150 млн. грн. для пріоритетних напрямів (переробна промисловість, енергосервіс, відбудова, зона високого ризику). Для оборотного капіталу — обмежено (до 5 млн. грн. у деяких випадках).

- Строки: до 5-10 років залежно від цілей.

- Додаткові стимули: зниження ставки на 0,5 п.п. за кожне нове робоче місце (але не нижче 5%). Програма передбачає державні гарантії та компенсації банкам [23,28].

У 2023-2025 рр. програма еволюціонувала: акцент змістився на інвестиційні проекти, підтримку переробної промисловості, енергонезалежність та відновлення після війни. Фокус на створенні робочих місць, модернізації та роботі в прифронтових регіонах. Уповноважені банки

(близько 40-50) видають кредити, а Фонд розвитку підприємництва (ФРП) компенсує різницю ставок [28].

Мета програми — посилення конкурентоспроможності малого та середнього бізнесу, стимулювання інвестицій, створення робочих місць, імпортозаміщення та внесок у економічне відновлення України

Протягом 2023–2025 років програма демонструвала стабільне зростання обсягів кредитування. За даними Міністерства економіки та Фонду розвитку підприємництва, у 2025 році було видано понад 30 тис. кредитів на суму майже 94 млрд. грн.[11,28].

Таблиця 2.5

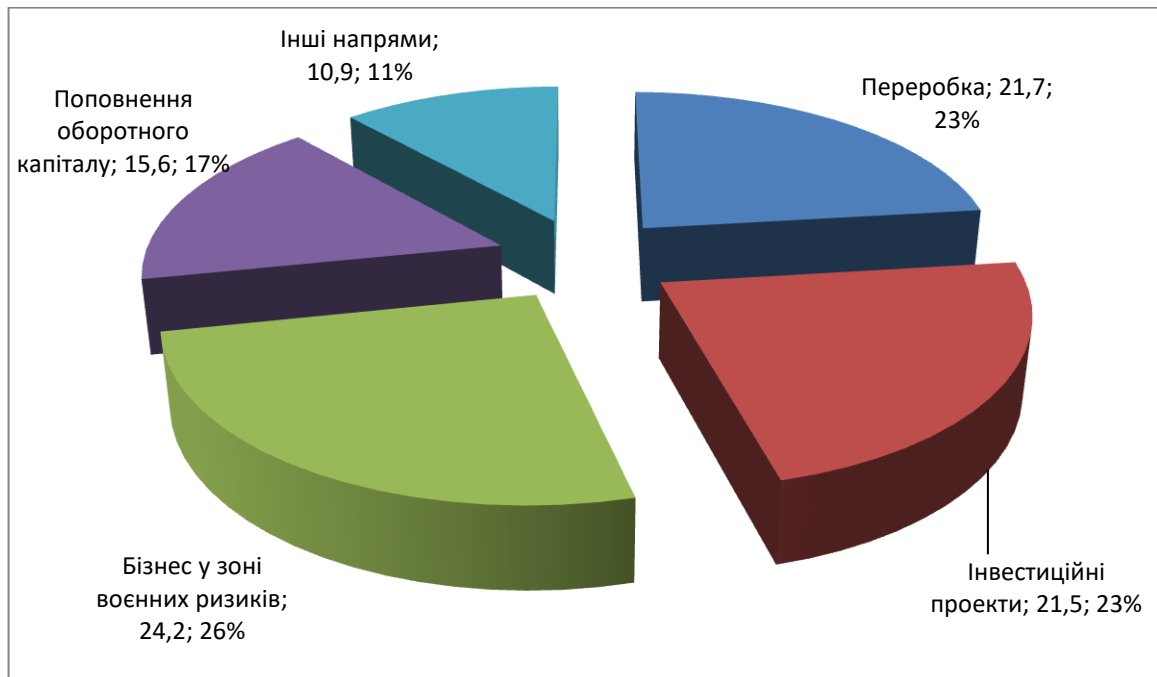
Основні показники реалізації програми «Доступні кредити 5–7–9 %»
у 2023–2025 роках

№ п/п	Показник	2023 рік	2024 рік	2025 рік
1	2	3	4	5
1.	Кількість виданих кредитів, тис. од.	22,1	24,5	30,1
2.	Обсяг виданих кредитів, млрд. грн.	67,4	72,5	93,9
3.	Середній розмір кредиту, млн. грн.	3,05	2,96	3,12
4.	Темп приросту кількості кредитів, %		10,9	22,7
5.	Темп приросту обсягу фінансування, %		7,6	29,5

Джерело: складено автором за матеріалами [11,28].

Наведені дані свідчать про позитивну динаміку реалізації програми. Особливо значним було зростання у 2025 році, коли кількість кредитів збільшилася майже на 23 %, а обсяг фінансування – майже на 30 % порівняно з попереднім роком. Це стало результатом розширення державної підтримки бізнесу та зростання потреб підприємств у доступних фінансових ресурсах.

Найбільшими отримувачами кредитних ресурсів у межах програми 5-7-9 % є підприємства аграрного сектору, переробної промисловості, торгівлі та виробничої сфери. У 2025 році найбільші обсяги фінансування були спрямовані на розвиток переробної промисловості, реалізацію інвестиційних проєктів та підтримку бізнесу у регіонах із підвищеним воєнним ризиком.

Джерело: складено автором за [11,27,28].

Рис. 2.2. Структура кредитування за основними напрямками програми 5-7-9 % у 2025 році, млрд. грн. та у %

Таким чином, майже половина всіх кредитних ресурсів була спрямована на інвестиційні цілі та розвиток виробництва, що свідчить про значний вплив програми на модернізацію економіки та розвиток підприємницького сектору.

Одним із ключових критеріїв оцінки ефективності державної підтримки є кількість підприємств, які отримали доступ до фінансування. Враховуючи, що переважна більшість кредитів була надана представникам малого та середнього бізнесу, можна стверджувати, що за три роки програмою скористалися понад 70 тис. суб'єктів господарювання.

Протягом досліджуваного періоду спостерігалось постійне збільшення кількості учасників програми. Це свідчить про високу довіру підприємницького середовища до державного механізму фінансової підтримки.

Одним із важливих результатів функціонування програми стало створення та збереження робочих місць. Умови кредитування передбачають підтримку підприємств, які здійснюють інвестиційні проєкти та розширюють виробництво, що безпосередньо впливає на ринок праці. Розглянемо оцінку впливу програми на зайнятість (табл. 2.2).

Таблиця 2.6

Оцінка впливу програми пільгового кредитування 5-7-9 %
на зайнятість в малому бізнесі за 2023 – 2025 роки

Рік	Створено нових робочих місць, тис. од.	Збережено робочих місць, тис. од.
1	2	3
2023	17,2	83,0
2024	21,5	94,0
2025	28,3	108,0
Разом	67,0	285,0

Джерело: [].

Наведені дані свідчать, що програма стала важливим інструментом стабілізації ринку праці в умовах воєнної економіки. Завдяки доступу до фінансування підприємства змогли не лише уникнути скорочення персоналу, але й створити додаткові робочі місця.

Тепер розглянемо, яким є економічний ефект від державної програми фінансової підтримки малого підприємництва в Україні «Доступні кредити 5-7-9 % за 2023-2025 роки».

Важливим показником результативності є мультиплікативний ефект від державних витрат. За оцінками Рахункової палати та Світового банку, кожна

гривня бюджетної підтримки забезпечувала залучення близько шести гривень кредитних ресурсів для бізнесу [16]. Використовуючи дані про реалізацію програми, розрахуємо економічний ефект від впровадження державної програми фінансової підтримки малого підприємництва в Україні «Доступні кредити 5-7-9 %» за 2023-2025 роки у таблиці 2.3.

Таблиця 2.7

Економічний ефект впровадження державної програми фінансової підтримки малого підприємництва в Україні «Доступні кредити 5-7-9 %»
за 2023-2025 роки

№ п/п	Показники	2023	2024	2025
1	2	3	4	5
1.	Обсяг державної підтримки, млрд. грн.	7,8	8,4	10,5
2.	Сума залучених кредитів, млрд. грн.	67,4	72,5	93,9
3.	Мультиплікатор кредитування (2 показник/1 показник)	8,6	8,6	8,9
4.	Приріст ВВП (додана вартість) , млрд. грн.	24,5	28,2	35,6

Джерело : складено та розраховано автором за [16].

Завдяки кредитним ресурсам підприємства отримали можливість модернізувати виробничі потужності, закуповувати обладнання, здійснювати релокацію бізнесу та підтримувати безперервність діяльності. Це сприяло збільшенню обсягів виробництва, податкових надходжень та експорту продукції.

Проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що державна програма «Доступні кредити 5–7–9 %» у 2023–2025 роках продемонструвала високий рівень результативності. За досліджуваний період було надано близько 76 тис. кредитів на суму понад 233 млрд. грн., що дозволило підтримати майже 74 тис. підприємств малого та середнього бізнесу.

Серед основних результатів реалізації програми слід виділити:

- забезпечення доступного фінансування для малого та середнього бізнесу;
- підтримку економічної активності в умовах воєнного стану;
- створення близько 67 тис. нових робочих місць;
- збереження понад 285 тис. робочих місць;
- залучення понад 233 млрд. грн. кредитних ресурсів в економіку;
- стимулювання розвитку переробної промисловості та інвестиційних проєктів;
- підвищення фінансової стійкості підприємств [16].

В цілому за цією програмою залучено понад 500 млрд. грн. кредитних коштів, внесок у ВВП оцінюється у 2,7% за усі роки роботи з 2020 року [40].

Програма довела свою актуальність у воєнний період, ставши одним з основних драйверів відновлення економіки. Для підвищення ефективності рекомендується: посилити моніторинг, розширити підтримку інновацій, оптимізувати регіональний розподіл та поєднувати з іншими інструментами (гранти, лізинг).

Подальший розвиток програми сприятиме сталому зростанню малого та середнього бізнесу та зміцненню економічної стійкості України.

Програма «Доступні кредити 5–7–9 %» стала одним із найбільш ефективних інструментів державної підтримки малого підприємництва в Україні. Її реалізація сприяла збереженню підприємницької активності, підтримці зайнятості населення та забезпеченню економічної стійкості держави в умовах воєнних викликів. Разом із тим подальше підвищення ефективності програми потребує вдосконалення механізмів відбору проєктів, посилення контролю за використанням кредитних коштів та розширення доступу до фінансування для підприємств у регіонах із високим рівнем економічних ризиків.

Отже, наша держава протягом 2023 – 2025 років впровадила ряд державних програм підтримки малого підприємництва, основними з яких були:

- державна програма «Доступні кредити 5–7–9%»;
- грантові програми «Власна справа», гранти для переробних підприємств, гранти для ветеранів та членів їхніх сімей;
- програми підтримки релокації підприємств;
- програми часткової компенсації вартості української техніки та обладнання;
- міжнародні програми підтримки бізнесу, що реалізовувалися за участю держави.

Протягом досліджуваного періоду обсяг державної підтримки малого бізнесу зріс на 43,1 %, що свідчить про посилення уваги держави до розвитку підприємництва в умовах війни. Найбільший ріст фінансування показала програма «Гранти для ветеранів», фінансування за якою зросло на 183,3 %.

Найбільшим фінансовим інструментом підтримки малого бізнесу залишалася програма «Доступні кредити 5–7–9%». У 2025 році підприємці отримали понад 30 тис. кредитів на суму майже 94 млрд. грн, що на 39 % більше порівняно з 2023 роком.

В результаті аналізу встановлено, що у 2023 – 2025 роках державна фінансова підтримка малого бізнесу забезпечила:

- створення близько 176 тис. нових робочих місць;
- збереження понад 640 тис. робочих місць;
- залучення 260,4 млрд. грн. фінансових ресурсів у сектор малого бізнесу;
- зростання виробництва та інвестиційної активності;
- суттєве збільшення податкових надходжень і валової доданої вартості.

Визначено, що кожна гривня державної фінансової підтримки малого бізнесу генерувала від 1,7 до 1,8 грн. додаткової валової доданої вартості в

економіці, що свідчить про високу ефективність програм державної підтримки малого підприємництва.

Найбільшими отримувачами кредитних ресурсів у межах програми 5-7-9 % є підприємства аграрного сектору, переробної промисловості, торгівлі та виробничої сфери. У 2025 році найбільші обсяги фінансування були спрямовані на розвиток переробної промисловості, реалізацію інвестиційних проєктів та підтримку бізнесу у регіонах із підвищеним воєнним ризиком.

За оцінками Рахункової палати та Світового банку, кожна гривня бюджетної підтримки забезпечувала залучення близько шести гривень кредитних ресурсів для бізнесу. Державна програма «Доступні кредити 5–7–9 %» у 2023–2025 роках продемонструвала високий рівень результативності. За досліджуваний період було надано близько 76 тис. кредитів на суму понад 233 млрд. грн., що дозволило підтримати майже 74 тис. підприємств малого та середнього бізнесу.

В цілому за цією програмою залучено понад 500 млрд. грн. кредитних коштів, внесок у ВВП оцінюється у 2,7% за усі роки роботи з 2020 року.

3 РОЗДІЛ

УДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

3.1. Закордонний досвід фінансової підтримки державою малого бізнесу

Оскільки Україна є європейською державою та активно інтегрується до європейського економічного і політичного простору, особливо після укладення Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, доцільним є дослідження підходів до державної підтримки малого підприємництва, що застосовуються в країнах ЄС.

Основу європейської політики у сфері розвитку малого бізнесу становлять два ключові документи:

- 1) Європейська хартія малих підприємств [13].
- 2) Акт з питань малого бізнесу для Європи [1].

Саме вони визначають принципи, цілі та механізми підтримки суб'єктів малого підприємництва на рівні Європейського Союзу.

У Європейській хартії малих підприємств наголошується, що малі підприємства є важливим фактором інноваційного розвитку, створення робочих місць, соціальної згуртованості та економічної інтеграції в Європі. У зв'язку з цим державна політика повинна бути спрямована на формування максимально сприятливого середовища для розвитку підприємницької діяльності [13].

Хартія передбачає реалізацію комплексу заходів, покликаних покращити умови функціонування малого бізнесу. Зокрема, передбачається розвиток підприємницької культури та інноваційної активності, удосконалення регуляторного, податкового та адміністративного середовища, забезпечення доступу до ринків збуту, сучасних технологій та

результатів наукових досліджень, розширення можливостей фінансування на всіх стадіях життєвого циклу підприємства, а також постійне вдосконалення умов ведення бізнесу з урахуванням потреб підприємців [13].

Одним із ключових напрямів підтримки малого підприємництва в Європейському Союзі є вдосконалення податкової та фінансової політики. Основними принципами у цій сфері визначено створення податкових систем, які стимулюють започаткування власної справи, сприяють розширенню діяльності підприємств та створенню нових робочих місць. Крім того, значна увага приділяється покращенню доступу суб'єктів малого бізнесу до фінансових ресурсів шляхом усунення бар'єрів на ринку капіталу, розвитку співпраці між банківським сектором та підприємцями, а також залучення коштів структурних фондів і фінансових інструментів Європейського інвестиційного банку.

Подальший розвиток європейської політики підтримки малого підприємництва отримав відображення в Акті з питань малого бізнесу для Європи [1]. Документ визначає низку базових принципів, серед яких формування сприятливого підприємницького середовища, підтримка підприємців, які зазнали невдачі та прагнуть відновити власну справу, а також застосування принципу «Спочатку думай про малий бізнес», відповідно до якого інтереси малих підприємств мають враховуватися під час розроблення будь-яких напрямів державної політики. Важливим завданням також є забезпечення доступу до венчурного капіталу, мікрокредитування та інших джерел фінансування.

Суттєве значення для підтримки малого і середнього підприємництва в Європейському Союзі мала програма COSME (Competitiveness of Small and Medium Enterprises), спрямована на підвищення конкурентоспроможності підприємств. Загальний бюджет програми становив 2,3 млрд. євро. Її основними напрямками були покращення доступу до фінансових ресурсів, спрощення виходу підприємств на європейські та світові ринки, створення сприятливого бізнес-середовища та розвиток підприємницької культури [7].

Особлива увага в межах програми приділялася розширенню фінансових можливостей малих і середніх підприємств на різних етапах їх функціонування. Для цього використовувалися механізми кредитного гарантування, підтримки лізингового фінансування та інвестування через фонди акціонерного капіталу. Такий підхід сприяв залученню додаткових інвестиційних ресурсів та зниженню ризиків для фінансових установ.

Вагомий інтерес становить досвід державної підтримки малого підприємництва в окремих країнах світу. У Сполучених Штатах Америки важливу роль у розвитку малого бізнесу відіграє Адміністрація у справах малого бізнесу, створена у 1953 році. Вона забезпечує доступ підприємців до фінансових ресурсів, консультаційних послуг та програм підтримки. Крім того, американські малі підприємства користуються певними податковими перевагами та спрощеними методами бухгалтерського обліку[20].

Значного поширення у США набули бізнес-інкубатори, які сприяють створенню нових підприємств. Їх фінансування здійснюється за рахунок федерального та місцевих бюджетів, коштів корпорацій, освітніх установ і надходжень від діяльності підприємств-резидентів[25].

У Великій Британії одним із механізмів підтримки малого бізнесу є функціонування спеціальних зон підприємництва, де підприємці можуть отримувати пільгові кредити та консультаційні послуги. Для малих підприємств також передбачені спрощені процедури оподаткування та адміністрування податків [25].

У Німеччині державна підтримка реалізується через систему пільгового кредитування, інвестиційних та інноваційних позик, а також субсидування підприємницької діяльності. Особливу увагу приділено підтримці стартапів, розвитку інноваційної діяльності, підвищенню кваліфікації працівників та наданню консультаційної допомоги [25].

Французька модель підтримки малого підприємництва ґрунтується переважно на застосуванні податкових стимулів, які сприяють інноваційній

діяльності, розвитку експорту та підвищенню конкурентоспроможності підприємств [47].

Цікавим прикладом недержавної фінансової підтримки є Іспанія, де функціонують товариства взаємного гарантування. Такі організації створюються за рахунок внесків підприємців і надають гарантії своїм учасникам під час отримання банківських кредитів. За необхідності вони можуть отримувати додаткову фінансову підтримку від держави [25].

У Японії фінансування малого бізнесу здійснюється через спеціалізовані державні фінансові інституції. Система гарантування кредитів включає мережу асоціацій кредитних гарантій та державну корпорацію страхування кредитів. Такий механізм дозволяє суттєво знизити кредитні ризики та розширити доступ підприємців до фінансових ресурсів. Водночас обсяги державної підтримки диференціюються залежно від розміру підприємства, що забезпечує пріоритетну допомогу найменшим суб'єктам господарювання та новоствореним підприємствам [47].

3.2. Проблеми та напрями покращення державної фінансової підтримки малого бізнесу в Україні в сучасний період

Малий бізнес є одним із ключових секторів економіки України, який забезпечує зайнятість населення, розвиток конкуренції, формування доходів місцевих бюджетів та економічну стійкість держави. В умовах воєнного стану роль малого підприємництва суттєво зросла, оскільки саме малі підприємства демонструють високу адаптивність до кризових умов, швидко реагують на зміни ринкового середовища та сприяють відновленню економічної активності на регіональному рівні. У зв'язку з цим особливого значення набуває державна фінансова підтримка малого бізнесу.

Протягом 2023–2025 років основними інструментами державної підтримки малого підприємництва в Україні залишалися програма пільгового

кредитування «Доступні кредити 5-7-9%», грантові програми проєкту «єРобота», державні гарантії за кредитами, програми підтримки релокованого бізнесу, а також механізми часткової компенсації вартості обладнання та фінансового лізингу. За програмою «5-7-9%» станом на кінець 2025 року підприємці отримали понад 130 тис. кредитів на суму близько 442 млрд. грн., що свідчить про значний масштаб державної підтримки сектору малого та середнього підприємництва. Лише у 2025 році було видано понад 25 тис. кредитів на суму майже 76 млрд. грн.[39].

Водночас аналіз функціонування системи державної фінансової підтримки малого бізнесу в Україні свідчить про наявність низки проблем, які обмежують її ефективність та стримують розвиток підприємницького сектору.

Першою суттєвою проблемою є обмежений доступ до фінансових ресурсів для новостворених підприємств та мікробізнесу. Незважаючи на існування програм пільгового кредитування, значна частина підприємців не може скористатися ними через відсутність достатньої кредитної історії, ліквідного забезпечення або стабільних фінансових показників діяльності. Особливо гостро ця проблема проявляється серед стартапів, сімейного бізнесу та підприємців, які працюють у регіонах, що постраждали від бойових дій [41].

Другою проблемою є надмірна бюрократизація процедур отримання фінансової підтримки. Підприємці змушені готувати значний пакет документів, проходити тривалі процедури перевірки та погодження, що збільшує часові витрати та знижує привабливість державних програм. Хоча останніми роками завдяки цифровізації частину процедур було спрощено через портал державних послуг «Дія», проблема складності оформлення залишається актуальною.

Третьою проблемою є нерівномірність доступу до фінансової підтримки залежно від регіону. Підприємства, розташовані у великих містах та економічно розвинених регіонах, мають значно більше можливостей для

отримання кредитів та грантів порівняно з бізнесом у сільській місцевості або прифронтових територіях. Це призводить до поглиблення регіональних диспропорцій та нерівномірного економічного розвитку країни [41].

Четвертою проблемою залишається високий рівень воєнних ризиків. Збройна агресія росії спричинила втрату виробничих потужностей, порушення логістичних ланцюгів, скорочення внутрішнього попиту та значну міграцію робочої сили. У таких умовах навіть пільгові кредити не завжди можуть забезпечити необхідний рівень фінансової стійкості підприємств. Багато підприємців відмовляються від залучення кредитних ресурсів через невизначеність майбутніх доходів та складність прогнозування господарської діяльності. [42].

П'ятою проблемою є недостатній розвиток альтернативних інструментів фінансування малого бізнесу. В Україні основний акцент робиться на банківському кредитуванні, тоді як механізми венчурного фінансування, бізнес-ангельського інвестування, краудфандингу та гарантійних фондів перебувають на початковій стадії розвитку. Це обмежує можливості залучення фінансових ресурсів інноваційними та високотехнологічними підприємствами.

Шостою проблемою є недостатня поінформованість підприємців про можливості державної підтримки. Дослідження свідчать, що значна частина представників малого бізнесу не володіє повною інформацією щодо існуючих програм фінансування, умов участі та механізмів подання заявок. У результаті частина потенційних отримувачів державної допомоги не використовує доступні фінансові інструменти [44].

Окремої уваги потребує питання ефективності грантової підтримки. Програма «єРобота» стала одним із найбільш масштабних проєктів підтримки підприємництва в Україні. Станом на початок 2025 року через грантові програми держава інвестувала близько 12 млрд. грн. у розвиток малого та середнього бізнесу, а фінансування отримали майже 25 тис. підприємців. Разом із тим частина грантоотримувачів стикається зі

складнощами реалізації бізнес-проектів через зміну ринкових умов, дефіцит кадрів та нестабільність економічного середовища. [39].

Важливою проблемою також є обмеженість бюджетних ресурсів держави. В умовах воєнного стану значна частина видатків державного бюджету спрямовується на фінансування сектору безпеки та оборони. Це зменшує можливості для розширення програм підтримки підприємництва та підвищує залежність їх фінансування від міжнародної допомоги.

З метою підвищення ефективності державної фінансової підтримки малого бізнесу доцільно реалізувати комплекс заходів.

По-перше, необхідно розширити доступ мікропідприємств та стартапів до фінансових ресурсів шляхом створення спеціалізованих гарантійних фондів та механізмів часткового покриття кредитних ризиків. Це дозволить банкам активніше кредитувати підприємців, які не мають достатнього забезпечення.

По-друге, доцільно продовжити цифровізацію процедур отримання державної підтримки. Максимальне переведення процесів подання документів, оцінки проектів та моніторингу використання коштів у цифровий формат сприятиме зниженню адміністративних витрат та підвищенню прозорості програм [38, с.45].

По-третє, необхідно посилити підтримку підприємництва у регіонах, що найбільше постраждали від воєнних дій. Для таких територій доцільно запровадити спеціальні умови фінансування, збільшені розміри грантів та додаткові компенсаційні механізми.

По-четверте, важливим напрямом є розвиток грантових програм для інноваційних підприємств. У післявоєнний період саме розвиток виробництва з високою доданою вартістю має стати основою економічного відновлення України. Тому державна підтримка повинна стимулювати створення нових технологій, модернізацію виробництва та цифрову трансформацію бізнесу.

По-п'яте, необхідно розширити практику державного фінансового лізингу, який дозволяє підприємствам оновлювати основні засоби без значного одноразового фінансового навантаження. У 2024–2025 роках програма «Доступний фінансовий лізинг 5-7-9%» продемонструвала позитивні результати та може стати важливим інструментом модернізації малого бізнесу. [33].

По-шосте, доцільно розвивати партнерство держави, міжнародних фінансових організацій та комерційних банків у сфері підтримки підприємництва. Залучення коштів міжнародних донорів дозволить збільшити обсяги фінансування програм підтримки без додаткового навантаження на державний бюджет.

По-сьоме, необхідно забезпечити стабільність податкової політики та регуляторного середовища. Передбачувані умови ведення бізнесу є одним із найважливіших факторів інвестиційної активності та готовності підприємців до довгострокового розвитку.

Таким чином, ключовими нормативними документами, які визначають засади державної політики щодо розвитку малого підприємництва в Європейському Союзі, є Європейська хартія малих підприємств та Акт з питань малого бізнесу для Європи. Враховуючи стратегічний курс України на європейську інтеграцію, важливим завданням є гармонізація національного законодавства з положеннями цих документів та подальше включення українського малого бізнесу до європейського економічного простору.

Важливим джерелом удосконалення державної політики підтримки малого підприємництва є використання позитивного міжнародного досвіду. Зокрема, у Сполучених Штатах Америки одним із дієвих інструментів стимулювання підприємницької діяльності є податкове заохочення інвестицій у капітальні активи шляхом зменшення бази оподаткування на суму відповідних інвестицій. У Франції значна увага приділяється податковим пільгам для малого бізнесу, які стимулюють інноваційну

діяльність, розвиток експорту та підвищення технологічного рівня виробництва.

З огляду на обмежені фінансові можливості державного бюджету України, доцільним є розподіл відповідальності за підтримку малого бізнесу між центральними органами влади, органами місцевого самоврядування та самими підприємцями. У цьому аспекті заслуговує на увагу японська модель гарантування кредитів, що базується на дворівневій системі, яка поєднує діяльність недержавних асоціацій кредитних гарантій та державної корпорації страхування кредитів. Такий механізм забезпечує розподіл ризиків між учасниками системи та сприяє підвищенню доступності кредитних ресурсів для підприємців. Не менш цікавим є досвід Іспанії, де функціонують товариства взаємного гарантування, створені за рахунок добровільних внесків підприємців. У разі недостатності власних фінансових ресурсів такі організації можуть отримувати додаткову підтримку з боку держави.

Незважаючи на наявність окремих програм підтримки підприємництва, обсяги державного фінансування цього напрямку в Україні залишаються недостатніми і їх потрібно збільшити вдвічі.

Певних позитивних результатів вдалося досягти завдяки реалізації державної програми доступного кредитування «5–7–9 %». Проте її функціонування супроводжується низкою проблем. Зокрема, значна частина заявок підприємців не отримує схвалення через недостатній рівень кредитоспроможності або відсутність належної ділової репутації позичальників.

У сучасних умовах основними напрямками вдосконалення державної фінансової підтримки малого підприємництва в Україні мають стати зниження адміністративного та регуляторного навантаження на бізнес, розширення доступу до державних закупівель, розвиток цифрових сервісів взаємодії підприємців із державними органами, удосконалення механізмів пільгового кредитування та гарантування кредитів, а також впровадження

інструментів ризикового фінансування для суб'єктів господарювання, що інвестують у розвиток малого та середнього бізнесу.

Водночас ефективність державної політики підтримки підприємництва значною мірою залежить від загального макроекономічного середовища. Тому важливим завданням держави та Національного банку України є забезпечення макроекономічної стабільності, стримування інфляційних процесів, підтримання доступності кредитних ресурсів та формування сприятливого інвестиційного клімату. Стабільний платоспроможний попит населення, розвиток фінансового ринку, страхового сектору та фондового ринку також виступають необхідними передумовами для успішного функціонування малого бізнесу. У зв'язку з цим державні програми підтримки підприємництва повинні не лише передбачати збільшення обсягів фінансування, а й охоплювати ширший спектр фінансових інструментів, стаючи невід'ємною складовою довгострокової стратегії розвитку малого підприємництва в Україні.

Таким чином, аналіз державної фінансової підтримки малого бізнесу в Україні протягом 2023–2025 років свідчить про значні результати реалізації програм кредитування та грантової підтримки. Водночас існуючі проблеми, зокрема обмежений доступ до фінансових ресурсів, бюрократичні бар'єри, регіональні диспропорції, воєнні ризики та нестача бюджетних ресурсів, потребують подальшого вирішення. Реалізація запропонованих напрямів удосконалення дозволить підвищити ефективність державної фінансової підтримки, забезпечити стійкий розвиток малого бізнесу та сприяти післявоєнному відновленню економіки України.

ВИСНОВКИ

Малий бізнес - самостійна, систематична, ініціативна господарська діяльність малих підприємств і підприємців - фізичних осіб (ФОП), яка проводиться на власний ризик та з метою отримання прибутку. Малий бізнес є важливою складовою ринкової економіки, оскільки забезпечує розвиток конкуренції, створення нових робочих місць, формування середнього класу та стимулювання інноваційної діяльності.

В Україні значення малого бізнесу особливо зросло в умовах економічних криз та воєнного стану. Саме малі підприємства забезпечують гнучкість економіки, швидке відновлення ділової активності та створення нових робочих місць. За даними Міністерства економіки України, малі та середні підприємства формують понад 60 % валової доданої вартості вітчизняної економіки та забезпечують близько 80 % робочих місць у бізнес-секторі країни. Переважна більшість суб'єктів господарювання України (99 %) належить саме до категорії мікро- та малих підприємств.

Державна фінансова підтримка суб'єктів малого та середнього підприємництва реалізується за двома основними напрямками:

1. Пряма фінансова підтримка, яка передбачає безпосереднє надання фінансових ресурсів підприємствам за рахунок бюджетних коштів або коштів спеціальних фондів підтримки підприємництва (гранти, дотації, пільгове кредитування та компенсація процентних ставок за позиками).

2. Непряма фінансова підтримка, що полягає у створенні державою сприятливих умов для покращення фінансово-господарської діяльності суб'єктів малого та середнього бізнесу через використання різноманітних економічних та фінансових інструментів (пільги в оподаткуванні, сприяння доступу до кредитних ресурсів та альтернативних джерел фінансування, сприяння розвитку гарантійних фондів кредитування підприємств).

В Україні протягом 2023 – 2025 років було впроваджено низку державних програм підтримки малого підприємництва, основними з яких були:

- державна програма «Доступні кредити 5–7–9%»;
- грантові програми «Власна справа», гранти для переробних підприємств, гранти для ветеранів та членів їхніх сімей;
- програми підтримки релокації підприємств;
- програми часткової компенсації вартості української техніки та обладнання;
- міжнародні програми підтримки бізнесу, що реалізовувалися за участю держави.

Протягом досліджуваного періоду обсяг державної підтримки малого бізнесу зріс на 43,1 %, що свідчить про посилення уваги держави до розвитку підприємництва в умовах війни. Найбільший ріст фінансування показала програма «Гранти для ветеранів», фінансування за якою зросло на 183,3 %.

Найбільшим фінансовим інструментом підтримки малого бізнесу залишалася програма «Доступні кредити 5–7–9%». У 2025 році підприємці отримали понад 30 тис. кредитів на суму майже 94 млрд. грн, що на 39 % більше порівняно з 2023 роком.

В результаті аналізу встановлено, що у 2023 – 2025 роках державна фінансова підтримка малого бізнесу забезпечила:

- створення близько 176 тис. нових робочих місць;
- збереження понад 640 тис. робочих місць;
- залучення 260,4 млрд. грн. фінансових ресурсів у сектор малого бізнесу;
- зростання виробництва та інвестиційної активності;
- суттєве збільшення податкових надходжень і валової доданої вартості.

Визначено, що кожна гривня державної фінансової підтримки малого бізнесу генерувала від 1,7 до 1,8 грн. додаткової валової доданої вартості в

економіці, що свідчить про високу ефективність програм державної підтримки малого підприємництва.

Найбільшими отримувачами кредитних ресурсів у межах програми 5-7-9 % є підприємства аграрного сектору, переробної промисловості, торгівлі та виробничої сфери. У 2025 році найбільші обсяги фінансування були спрямовані на розвиток переробної промисловості, реалізацію інвестиційних проєктів та підтримку бізнесу у регіонах із підвищеним воєнним ризиком.

За оцінками Рахункової палати та Світового банку, кожна гривня бюджетної підтримки забезпечувала залучення близько шести гривень кредитних ресурсів для бізнесу. Державна програма «Доступні кредити 5–7–9 %» у 2023–2025 роках продемонструвала високий рівень результативності. За досліджуваний період було надано близько 76 тис. кредитів на суму понад 233 млрд. грн., що дозволило підтримати майже 74 тис. підприємств малого та середнього бізнесу.

В цілому за цією програмою залучено понад 500 млрд. грн. кредитних коштів, внесок у ВВП оцінюється у 2,7% за усі роки роботи з 2020 року.

Важливим джерелом удосконалення державної політики підтримки малого підприємництва є використання позитивного міжнародного досвіду. Зокрема, у Сполучених Штатах Америки одним із дієвих інструментів стимулювання підприємницької діяльності є податкове заохочення інвестицій у капітальні активи шляхом зменшення бази оподаткування на суму відповідних інвестицій. У Франції значна увага приділяється податковим пільгам для малого бізнесу, які стимулюють інноваційну діяльність, розвиток експорту та підвищення технологічного рівня виробництва.

З огляду на обмежені фінансові можливості державного бюджету України, доцільним є розподіл відповідальності за підтримку малого бізнесу між центральними органами влади, органами місцевого самоврядування та самими підприємцями. У цьому аспекті заслуговує на увагу японська модель гарантування кредитів, що базується на дворівневій системі, яка поєднує

діяльність недержавних асоціацій кредитних гарантій та державної корпорації страхування кредитів. Такий механізм забезпечує розподіл ризиків між учасниками системи та сприяє підвищенню доступності кредитних ресурсів для підприємців. Не менш цікавим є досвід Іспанії, де функціонують товариства взаємного гарантування, створені за рахунок добровільних внесків підприємців. У разі недостатності власних фінансових ресурсів такі організації можуть отримувати додаткову підтримку з боку держави.

Незважаючи на наявність окремих програм підтримки підприємництва, обсяги державного фінансування цього напрямку в Україні залишаються недостатніми і їх потрібно збільшити вдвічі.

Певних позитивних результатів вдалося досягти завдяки реалізації державної програми доступного кредитування «5–7–9 %». Проте її функціонування супроводжується низкою проблем. Зокрема, значна частина заявок підприємців не отримує схвалення через недостатній рівень кредитоспроможності або відсутність належної ділової репутації позичальників.

У сучасних умовах основними напрямками вдосконалення державної фінансової підтримки малого підприємництва в Україні мають стати: розширення доступу мікропідприємств та стартапів до фінансових ресурсів шляхом створення спеціалізованих гарантійних фондів та механізмів часткового покриття кредитних ризиків; розвиток грантових програм для інноваційних підприємств; зниження адміністративного та регуляторного навантаження на бізнес; розвиток цифрових сервісів взаємодії підприємців із державними органами; удосконалення механізмів пільгового кредитування та гарантування кредитів. Залучення коштів міжнародних донорів дозволить збільшити обсяги фінансування програм підтримки без додаткового навантаження на державний бюджет.

Водночас ефективність державної політики підтримки підприємництва значною мірою залежить від стабільного макроекономічного середовища.

Тому важливим завданням держави та Національного банку України є забезпечення макроекономічної стабільності, стримування інфляційних процесів, підтримання доступності кредитних ресурсів та формування сприятливого інвестиційного клімату. Стабільний платоспроможний попит населення, розвиток фінансового ринку, страхового сектору та фондового ринку також виступають необхідними передумовами для успішного функціонування малого бізнесу. У зв'язку з цим державні програми підтримки підприємництва повинні не лише передбачати збільшення обсягів фінансування, а й охоплювати ширший спектр фінансових інструментів, стаючи невід'ємною складовою довгострокової стратегії розвитку малого підприємництва в Україні.

Таким чином, аналіз державної фінансової підтримки малого бізнесу в Україні протягом 2023–2025 років свідчить про значні результати реалізації програм кредитування та грантової підтримки. Водночас існуючі проблеми, зокрема обмежений доступ до фінансових ресурсів, бюрократичні бар'єри, регіональні диспропорції, воєнні ризики та нестача бюджетних ресурсів, потребують подальшого вирішення. Реалізація запропонованих напрямів удосконалення дозволить підвищити ефективність державної фінансової підтримки, забезпечити стійкий розвиток малого бізнесу та сприяти післявоєнному відновленню економіки України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акт з питань малого бізнесу для Європи. Огляд малого і середнього підприємництва в Україні. *Офіс розвитку малого і середнього підприємництва, Офіс ефективного регулювання*. 2024. 76 с.
2. Бізнес потребує кредитів, але не за будь-яку ціну. *RwS.bank*. 2025. 1 травня. URL: <https://rwsbank.com.ua/o-banke/press-sluzhba/biznes-potrebuje-kreditiv-ale-ne-za-bud-iaku-cinu-Abzh2R?srsId=AfmBOoq9M4NaidojmiqnCSmrOIj3oNeiiW4D7uOJAWTh7rB5enyWqk7p> (дата звернення 8.05.2026 р.)
3. Великі проблеми малого бізнесу. *Системний звіт*. 64 с.
4. Воронкова А. Е. Малий бізнес та підприємництво в ринковій економіці : монографія. Київ : КНЕУ, 2023. 356 с.
5. Гейко Т.Ю. Удосконалення механізмів фінансування малого і середнього підприємництва. *Національний інститут стратегічних досліджень*. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-12/finansuvannya-malogo-i-seredniogo-pidpryemnytstva.pdf> (дата звернення 8.05.2025 р.)
6. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#n379> (дата звернення 8.05.2026)
7. Грантова програма COSME: коротко про головне. *Портал для підприємців*. URL: <https://sme.gov.ua/cosme/grantova-programa-cosme/> (дата звернення 8.05.2026 р.).
8. Державна програма підтримки бізнесу «Доступні кредити 5-7-9%»: у пошуку оптимального дизайну. *Укрінформ*. 2024. 7 жовтня. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3836803-derzavna-programa-pidtrimki-biznesu-dostupni-krediti-579-u-posukah-optimalnogo-dizajnu.html> (дата звернення 8.05.2026)

9. Державний веб-портал бюджету для громадян. *Open butget*. URL: <https://openbudget.gov.ua/> (дата звернення 8.05.2026 р.).
10. Держстат України. *Офіційний сайт Державної служби статистики України*. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 8.05.2026 р.)
11. Доступні кредити 5-7-9%. *Державна програма*. URL: <https://5-7-9.gov.ua/> (дата звернення 8.05.2026 р.)
12. Доступні кредити 5-7-9%: Рахункова палата надала рекомендації для підвищення ефективності програми. *Рахункова палата*. 2024. 26 вересня. URL: https://www.rp.gov.ua/PressCenter/News/?id=2148&utm_source=chatgpt.com (дата звернення 8.05.2026 р.)
13. Європейська хартія малих підприємств. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_860#Text (дата звернення 8.05.2026 р.)
14. Єпіфанов А. О., Сало І. В. Фінансове забезпечення розвитку підприємництва в Україні. *Економіка та держава*. 2024. № 3. С. 15–22.
15. Житар М. О. Державна підтримка малого бізнесу в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка*. 2024. Вип. 2 (64). С. 91–98.
16. Звіт про результати аудиту ефективності на тему «Державна фінансова підтримка малого бізнесу в умовах воєнного стану». *Рахункова палата*. 2024. URL: https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2024/42-2_2024/Zvit_42-2_2024.pdf (дата звернення 8.05.2026 р.)
17. Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. *Офіційний портал*. URL: <http://www.ier.com.ua/ua> (дата звернення 8.05.2026 р.)
18. Інформація про результати державної програми «Доступні кредити 5-7-9 %». *НУР*. URL: <https://bdf.gov.ua/publicna-informatsiia/informatsiia-pro->

rezerulyaty-derzhavnoi-prohramy-dostupni-kredyty-5-7-9/?utm_source=chatgpt.com

(дата звернення 8.05.2026 р.)

19. Коваленко Ю. М. Фінансова політика держави в умовах трансформації економіки : монографія. Київ : КНЕУ, 2023. 378 с.

20. Кредити для малого та середнього бізнесу у США. U.S. Small Business Administration. URL: <https://www.sba.gov/funding-programs/loans#:~:text=Image%3A%20Woman%20working%20on%20a,lap%20top> (дата звернення 8.05.2026)

21. Ливдар М., Валігура Н. Розвиток малого і середнього бізнесу в Україні. *Наука і техніка сьогодні*. 2022. № 13(13). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-13\(13\)-168-176](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-13(13)-168-176) (дата звернення 8.05.2025 р.)

22. Лютак О. М. Роль державних програм підтримки підприємництва у відновленні економіки України. *Бізнес Інформ*. 2025. № 2. С. 87–95.

23. Міністерство економіки України. Програма «Доступні кредити 5–7–9 %». URL: <https://me.gov.ua> (дата звернення: 12.06.2026).

24. Національний банк України. *Офіційний сайт Національного банку України*. URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення 8.05.2026 р.)

25. Ольвінська Ю.О. Особливості державного регулювання малого підприємництва у країнах світу. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2023. № 2. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=814> (дата звернення 8.05.2026 р.).

26. Підприємництво. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D1%96%D0%B4%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%94%D0%BC%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%82%D0%B2%D0%BE> (дата звернення 8.05.2026)

27. Підтримка малого і середнього підприємництва. *Кабінет Міністрів України*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/reformi/ekonomichne-zrostantnya/pidtrimka-malogo-i-serednogo-pidpriyemnictva> (дата звернення 8.05.2026 р.)

28. Підсумки 2025 року: За держпрограмою «5-7-9 %» підприємці отримали 30 тис. доступних кредитів на майже 94 млрд. грн. *Полтавська ОВА*. 2026. 5 січня. URL: https://poda.gov.ua/news/250508?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 8.05.2026 р.)

29. Піхоцький В. Ф., Бойко І. М. Фінансові інструменти стимулювання розвитку малого бізнесу в Україні. *Економічний простір*. 2024. № 191. С. 102–109.

30. Поліщук Г.О. Державна підтримка розвитку малого підприємництва: вітчизняний та зарубіжний досвід. Актуальні проблеми державного управління. 2023. № 1 (51). URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/apdu/2017-1/doc/6/03.pdf> (дата звернення 8.05.2026 р.)

31. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо надання фінансової державної підтримки суб'єктам підприємництва : Постанова Каб. Міністрів України від 14.03.2023 р. № 229. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/229-2023-п#Text> (дата звернення 8.05.2026 р.)

32. Попський А. Державна політика розвитку, підтримки малого та середнього підприємництва у контексті європейської інтеграції. *Ефективність державного управління*. 2017. Вип. 1(50). Ч. 2. С. 260-268.

33. Портал для підприємців. URL: <https://sme.gov.ua/> (дата звернення 8.05.2026 р.)

34. Про банки і банківську діяльність. Закон України від 7 грудня 2000 року № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення 8.05.2026)

35. Про надання фінансової державної підтримки: Постанова Кабінету міністрів України від 24.01.2020 р. № 28. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/28-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення 8.05.2026 р.).

36. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Закон України від 22.03.2012 р. № 4618-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text> (дата звернення 8.05.2026 р.).

37. Програми підтримки бізнесу в Україні. *Щедрий вівторок*. URL: <https://givingtuesday.ua/statti/programy-pidtrymky-biznesu-v-ukrayini/> (дата звернення 8.05.2026)

38. Сидоренко Т. В. Державна фінансова підтримка малого підприємництва в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Економіка та суспільство*. 2025. № 69. С. 45–53.

39. Урядовий портал. Грантова програма «єРобота». URL: <https://www.kmu.gov.ua> (дата звернення: 8.05.2026).

40. Свириденко Юлія. *Інстаграм-сторінка*. URL: <https://www.instagram.com/p/DXHv2nCjINS/> (дата звернення 8.05.2026 р.)

41. Статистика фінансового сектору. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial#2fs> (дата звернення 8.05.2026 р.)

42. Трегубов О., Ключковська В., Ключковський О. Державне регулювання розвитку малого бізнесу. *Економіка та суспільство*. 2022. № 43. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-62> (дата звернення 8.05.2026 р.)

43. Фролова Н.Л. Світовий досвід державної політики у сфері розвитку малого та середнього бізнесу. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2018. № 61. С. 68-78.

44. Шевченко О. О. Механізми державного фінансування малого бізнесу: міжнародний досвід та можливості його використання в Україні. *Фінанси України*. 2024. № 10. С. 73–88.

45. Черняєва О.В., Гриненко А.Ю. Сутність і значення малого підприємництва у світовій економіці. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2021. Випуск 3(08). С. 33-38.

46. European Commission. Annual Report on European SMEs 2024/2025. Brussels, 2025. URL: <https://single-market-economy.ec.europa.eu> (дата звернення: 8.05.2026).

47. OECD. Financing SMEs and Entrepreneurs 2025: An OECD Scoreboard. Paris : OECD Publishing, 2025. 398 p.

48. The World Bank. Small and Medium Enterprises (SMEs) Finance. Washington, DC, 2025. URL: <https://www.worldbank.org> (дата звернення: 8.05.2026).

АНОТАЦІЯ

Тимчук Н.С. Державна фінансова підтримка як інструмент розвитку малого підприємництва в Україні. Рукопис. Кваліфікаційна робота на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 072 – Фінанси, банківська справа та страхування. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернівці, 2026. 54 с.

В кваліфікаційній роботі досліджені теоретичні та практичні аспекти державної фінансової підтримки малого бізнесу. На основі статистичних даних зроблений аналіз впливу програм державної фінансової підтримки на розвиток малого підприємництва в Україні у 2023 – 2025 роках. Виявлені проблеми та запропоновано напрями покращення державної фінансової підтримки малого бізнесу в Україні в сучасний період.

Ключові слова: державна фінансова підтримка, мале підприємництво, малий бізнес, пільгове кредитування, грантове фінансування, державні гарантії, інструменти стимулювання підприємницької діяльності.

ABSTRACT

Tymchuk N.S. State financial support as a tool for the development of small business in Ukraine. Manuscript. Qualification work for obtaining the first (bachelor's) level of higher education in the specialty 072 - Finance, banking and insurance. Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Chernivtsi, 2026. 54 p.

The qualification work explores the theoretical and practical aspects of state financial support for small businesses. Based on statistical data, an analysis of the impact of state financial support programs on the development of small businesses in Ukraine in 2023-2025 was made. Problems were identified and directions for improving state financial support for small businesses in Ukraine in the modern period were proposed.

Keywords: state financial support, small entrepreneurship, small business, preferential lending, grant financing, state guarantees, tools for stimulating entrepreneurial activity.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ Н.С. Тимчук